

Документ за изразяване на позиция на групата на ЕНП:

ЕВРОПЕЙСКА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОЛАГАНЕТО НА ГРИЖИ

Юли 2021 г.

Навсякъде в Европа предоставянето и получаването на грижи е нещо постоянно, близко до сърцата на много европейци. Семействата и съседите подкрепят и предоставят денонощно грижи на нуждаещите се – от деца до хора с увреждания и/или с продължителни заболявания и възрастни хора. За всеки един от нас са полагани грижи в някакъв момент от живота ни и вероятно всеки един от нас ще се грижи и за някой друг. Това е отличителна черта на нашия обществен договор, от поколение на поколение. Инвестициите в грижи са не само морална необходимост, съответстваща на европейския начин на живот, но и допринасят значително за благо на обществото, включително за сплотеността и чувството за семейство и принадлежност, и дават възможност за положително развитие както на лицата, за които се полагат грижи, така и на тези, които се грижат за тях.

При все това в Европа съществуват различни модели за полагане на грижи, които продължават да се развиват и променят, като отговарят на реалностите и предизвикателствата на съвременния живот. Пандемията от COVID-19 хвърли светлина върху предоставянето на грижи и услуги за подкрепа и открити факта, че секторът страда от недостиг на финансиране и на персонал – както във формалната, така и в неформалната среда. Стана видим натискът върху полагането на грижи и върху лицата, полагащи грижи, а така също и върху семействата, а осъзнаването на необходимостта от промяна беше осезаемо в цялото европейско общество. В съчетание с големите демографски промени и все по-значимата роля на жените в обществото, секторът на грижите в много европейски държави се нуждае от значителни инвестиции и реформи. Сега е необходим постоянен дебат, като се дава приоритет на равновесието между професионалния и личния живот, за да се гарантира добро качество на семейния живот, признаване на жените като лица, полагащи грижи, и осигуряване на възможно най-добро качество на грижите за всички нуждаещи се.

Групата на ЕНП вярва в силата на отделните лица и техните семейства да изберат най-добрия

за тях път за полагане на грижи, подкрепен от техните семейства, приятели и съседни, както и от медицински и социални специалисти. Заявяваме недвусмислено нашето зачитане на правото на самоопределение и автономност на лицата, които се нуждаят от грижи или подкрепа. Убедени сме, че всяко лице, полагащо грижи, и всеки човек, който се нуждае от грижи, знае кое е най-добре за него предвид неговите индивидуални обстоятелства и че подкрепата следва да се осъществява на най-близкото до индивида равнище, независимо дали е местно, регионално или национално, в зависимост от националния контекст. При все това може да има уникална европейска полза чрез действия на европейско равнище в избрани области, които допълват действията на държавите членки и са в съответствие с принципа на субсидиарност. Признаваме ползите от високите стандарти на Европейския съюз за социална закрила¹, включително в областта на грижите, с равни възможности за всички. Групата на ЕНП се стреми да оползотвори тази добавена стойност въз основа на Европейския стълб на социалните права, за да използва най-доброто от това, което представлява Европейският съюз и с което той разполага, за да подкрепя лицата, полагащи грижи, и лицата, за които се полагат грижи. **Поради това групата на ЕНП призовава за европейска стратегия за полагането на грижи – както за подпомагане на лицата, полагащи грижи, в тяхната работа, така и за да се гарантира, че лицата, които получават грижи или се нуждаят от подкрепа, са най-добре подсиgurени.**

Докато една европейска стратегия за полагането на грижи би предложила рамков подход, като се вземат предвид приликите между всички видове грижи, в действителност ще са необходими отделни и специфични действия за всеки отделен вид грижи. Въпреки това полезните взаимодействия между отделните действия ще бъдат от решаващо значение, като

¹ Пет градивни елемента за растеж и работни места. Документ за изразяване на позиция на групата на ЕНП от 2015 г.

доизграждат и консолидират разбирателството между поколенията и положителния подход към остаряването и социалното приобщаване. Освен това политиките в областта на грижите и остаряването следва да бъдат добре съгласувани и да отчитат демографското развитие, като същевременно се използва стойността на „сребърната икономика“.

По-специално, лицата, полагащи неформални грижи, изискват уникално и специфично внимание, като се имат предвид техните до голяма степен непризнати и неплатени роли. Групата на ЕНП признава особеностите на тази група лица, полагащи грижи, и подчертава необходимостта от лично и обществено признаване на решаващата роля, която те играят, както и на съществения принос, който тези жени, мъже и дори деца имат в нашите общества.

Какво?

При все че правната отговорност и компетентността по отношение на социалните политики принадлежи основно на държавите членки и че осъществяването на подходящи реформи на системите за полагане на грижи трябва да се бъде на национално равнище, по-широкото обсъждане на равнище ЕС може да допринесе значително за разработването на общи подходи и да допълни националните усилия.

Като се има предвид, че работещите в сектора на грижите са силно мобилни на територията на Европейския съюз, един общ европейски подход в допълнение към политиките на държавите членки би могъл да създаде важна добавена стойност.

Предоставянето на грижи е сложно и многостранно, различава се силно в рамките на ЕС и създава богат и разнообразен пейзаж: съществуват различни системи за предлагане на грижи в различните държави членки, различия в качеството на предоставяните грижи (вътре във и между държавите членки, между частните и обществените системи, градските и селските райони, различните възрастови групи), фрагментирани и несъпоставими данни, различен подход към лицата, отговорни за изпълнението на отговорностите за полагане на грижи, и различия в разбирането на ролята на държавата. Съществуват обаче и много сходства.

Променящите се демографски модели в ЕС пораждаат предизвикателства за бъдещето на полагането на грижи, тъй като застаряващото общество живее по-дълго със сложни здравни потребности, раждаемостта намалява и следователно намалява населението в трудоспособна възраст, в съчетание с удължаване на трудовия живот. Впоследствие това оказва допълнителен натиск върху публичните разходи. По-голямото активизиране на жените на пазара на труда обаче предлага възможност за засилване на икономическата независимост на жените, което означава по-

ниски разходи за безработица за държавите членки и по-малка зависимост от социалната политика. Освен това съществува потенциал за създаване на до 8 милиона работни места в сектора на здравеопазването и социалните грижи през следващите 10 години², което би генерирало нови икономически възможности и би стимулирало растежа и заетостта. Тъй като полагането на грижи изисква умения като съпричастност и лични отношения, е малко вероятно тези работни места да бъдат засегнати от автоматизацията и бъдещето на сектора няма да бъде застрашено. Чрез по-нататъшното развитие на сектора на грижите съществува потенциал да се отговори по подходящ начин на потребностите на обществото.

Освен това в цяла Европа, поради възприятията и културните норми, жените са отговорни за по-голямата част от задълженията за полагане на грижи³ и често са наричани „лица, полагащи грижи като в сандвич“ (sandwich carers – полагащи грижи за деца и възрастни едновременно), което създава „неравнопоставеност в полагането на грижи“, допринасяща значително за разликата в заетостта между половете. Грижите за деца⁴ или роднини⁵ се посочват от жените в ЕС като най-честата причина за намаляването на работното им време или за оттеглянето им от пазара на труда. Освен това се засилват хоризонталната и вертикалната сегрегация на пазара на труда, като жените имат краткосрочна, на непълно работно време или несигурна заетост и дори неформална заетост⁶, която може да бъде адаптирана към времето за полагане на грижи, и това пряко засяга техните краткосрочни и дългосрочни доходи и допринася за разликата в заплащането на жените и мъжете. Това съответно намалява размера на данъците, плащани на държавите членки, и означава по-ниски вноски в пенсионните фондове, в съчетание с допълнителни разходи под формата на социални обезщетения и разходи за здравеопазване. Особено в дългосрочен план този избор на кариера оказва дълбоко влияние върху икономическата независимост на полагащите грижи лица, когато те достигнат напреднала възраст, като засяга разликата в пенсиите на мъжете и жените и риска от бедност.

На последно място, независимият живот и свободата да живеят възможно най-дълго в дома следва да бъдат стремеж и цел,

² Европейска комисия, Зелена книга относно застаряването на населението, януари 2021 г.

³ 92 % от жените в Европа съобщават, че предоставят грижи на други хора. Източник: Заключение на Съвета, „Преодоляване на разликата в заплащането на жените и мъжете: оценка на стойността и разпределение на платения труд и на неплатения труд по полагане на грижи“, Брюксел, 2 декември 2020 г.

⁴ Жените представляват 58% от всички лица, полагащи грижи за деца. Източник: EIGE, 2019 г.

⁵ Жените представляват 62% от лицата, полагащи неформални грижи за възрастни хора или хора с увреждания. Източник: EIGE, 2019 г.

⁶ Измежду лицата, полагащи неформални грижи, от жените работят 42% в сравнение с 56% от мъжете. EIGE, 2019 г.

достъпни за всички граждани. Досега грижите в институционална среда често са били норма в някои държави членки и все още са широко разпространени в целия Европейски съюз. Въпреки това се наблюдава начало на преминаване към местни грижи, подпомагани от държавни служби, когато е необходимо, и от специалисти в областта на медицинските и социалните грижи. В момент, когато държавите членки на ЕС и Съюзът като цяло разглеждат бъдещето на услугите за полагане на грижи и какво е необходимо за тях, трябва да се обмисли как най-добре да се окаже подкрепа на хората да останат в домовете си възможно най-дълго. Напредъкът в цифровизацията и цифровите здравни инструменти може да спомогне за улесняване на независимия живот.

Как?

При все че работата на лицата, полагащи грижи, излезе на преден план по време на пандемията от COVID19, в действителност лицата, полагащи грижи, подкрепят и полагат грижи за своите семейства, приятели и съседи от поколения. Ежедневната им реалност и отговорностите, които носят, са пример за най-доброто от Европа. Всички лица, полагащи формални и неформални грижи, заслужават повече от аплодисменти. Поради това групата на ЕНП призовава за:

- > **Европейска стратегия за полагането на грижи** със силно измерение, свързано с пола, в която се възприема цялостен и продължаващ цял живот подход към грижите, като същевременно се предвиждат конкретни мерки и действия както за лицата, полагащи грижи, така и за тези, които получават грижи – в официалния сектор на грижите и неофициално в дома. Стратегията следва да взема предвид, наред с другото, стратегията за равенство между половете и Европейската стратегия за хората с увреждания и следва да допълва действията на държавите членки при надлежно зачитане на принципа на субсидиарност. Тя ще разглежда предоставянето на грижи по цялостен начин и ще има за цел да подобри сътрудничеството и координацията на всички фондове и мерки, които са от полза за европейците, полагащи грижи, и хората, за които те се грижат. Освен това тя ще има за цел да засили участието на жените на пазара на труда и да осигури дългосрочни стратегически инвестиции за тези, които се нуждаят от грижи, и за лицата, полагащи грижи за тях.

Такава стратегия следва да включва:

Данни

- > Събиране на редовни, изчерпателни и обществено достъпни данни относно положението на лицата, полагащи грижи, и лицата, за които се полагат грижи (деца, възрастни хора и лица с увреждания), разбити по пол, възраст, вид на предоставяните или получаваните грижи и средата, в която се извършва това (частна

или публична). Това би послужило като основа за стратегията. Освен това подобно събиране на данни за целия ЕС би могло да послужи за основа на показател за грижите в бъдеще.

- > Общоевропейско проучване за оценка на потребностите на лицата, полагащи грижи във всяка държава членка, с цел постигане на съгласие по ясно и широкообхватно определение на формалните и неформалните грижи.

Равенство между половете и баланс между професионалния и личния живот

- > Изследване на икономическата стойност на грижите, като се вземат предвид разходите, свързани с намалената заетост или излизането на жените от пазара на труда, и последиците от това за намаляването на разликата в заплащането на жените и мъжете.
- > Приемане от всички държави членки на ефективни политики за постигане на равновесие между професионалния и личния живот с цел по-нататъшно запазване на семейния живот, като основа за това е Директивата относно равновесието между професионалния и личния живот, която определя европейски минимални стандарти за отпуск за полагане на грижи, отпуск по бащинство и отпуск за гледане на дете. Правилното транспониране и прилагане на директивата следва да се наблюдава отблизо.
- > Предложение за препоръка на Съвета относно предоставянето на грижи.
- > Държавите членки следва да проучат и обменят найдобри практики за това как най-добре да се подкрепят групите с особени потребности от грижи, включително самотните родители, родителите с деца със сериозни заболявания като рак и деца с увреждания.
- > Държавите членки следва да обмислят и обменят найдобри практики за това как да се отразят периодите, прекарани в полагане на грижи, в пенсионните схеми, с оглед намаляване и евентуално премахване на разликата в пенсиите на мъжете и жените.

Грижи и заетост

- > Целенасочено повишаване на квалификацията и преквалификация на работниците, за да се вземе предвид нарастващият потенциал за заетост в сектора на грижите, като се използват, наред с другото, Европейската програма за умения, Пакта за умения, ЕСФ+, инициативата за младежка заетост, Фонда за справедлив преход и програма „ЕС в подкрепа на здравето“.

- > Признаване на уменията на лицата, полагащи грижи, чрез процес на сертифициране, за да се подобри техният достъп до обучение, информация и съвети относно грижите, предоставянето на грижи и подходящите мерки за постигане на равновесие между грижите и личния живот на равнището на държавите членки, като се даде възможност за подобряване на взаимното признаване на уменията. Подобна система би могла да вземе предвид Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS).
- > Мерки за справяне с неформалните грижи чрез формализиране и признаване на равнището на държавите членки, насърчаване на достъпа до системите за социална сигурност, по-нататъшно увеличаване на масовото разпространение на отпуски за лица, полагащи грижи, признаване на уменията и възможности за професионално развитие. Балансът между професионалния и личния живот и услугите за отдих както за лицето, полагащо грижи, така и за лицето, нуждаещо се от грижи, са от съществено значение. За целите на публичните приходи държавите членки следва да проучат как най-добре да формализират заетостта и следователно събирането на приходи в тази област, включително системи за приспадане на данъци и използване на ваучери за услуги.
- > Мерки за защита на здравословните и безопасни условия на труд на лицата, полагащи грижи.

Използване на средства от ЕС

- > Всички държави членки следва да улеснят създаването на модерни, висококачествени и местни инфраструктури, услуги и полагане на грижи за качествено образование и грижи в ранна детска възраст и грижи за възрастни хора, хора с увреждания и/или продължителни заболявания. Тези услуги трябва да бъдат налични, достъпни и на приемливи цени, като се вземат предвид географските и демографските реалности.
- > Насърчаване на инвестиции от фондове на ЕС, включително Механизма за възстановяване и устойчивост, програмата „ЕС в подкрепа на здравето“ и европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), в инфраструктура за полагане на грижи, както често се подчертава в специфичните за всяка държава препоръки. Разходите на ЕС за полагането на грижи следва да бъдат наблюдавани и оценявани.
- > Проучване на нови модели на грижи, съчетаващи многопоколенчески и социално приобщаващи проекти като предоставяне на грижи за деца, хора с увреждания и възрастни хора, както и обмисляне от държавите членки на такива новаторски подходи.
- > Използване на максималната способност

на цифровите решения да подкрепят лицата, нуждаещи се от грижи, така че да живеят независим и автономен живот, включително предоставяне на съобразени с потребностите здравни грижи и грижи, насочени към отделния човек, чрез подходящи инструменти, както и качествени данни за обмен и по-нататъшно развитие на научните изследвания и лечението отвъд границите.

Цели

- > Приемане на препоръка на Съвета относно гаранцията за децата.
- > Преразглеждане на целите от Барселона и предоставяне на средства от ЕС за тяхното постигане.
- > Общи за ЕС цели за услуги за дългосрочни грижи, които да бъдат разработени от всички държави членки и които да бъдат сходни по стил и структура с целите от Барселона.
- > Общо европейско определение за неформални грижи, основано на обмен на най-добри практики, с възможности за тяхното формализиране.
- > Призив към Европейската комисия да обмисли дали би било ефективно да се изисква обществените поръчки за услуги за социални грижи да подлежат на задълженията по Директивата за обществените поръчки, тъй като процентът на трансграничните обществени поръчки продължава да бъде много нисък въпреки усилията за по-нататъшно отваряне на пазара.
- > Разработване на общи европейски насоки за прехода от институционални към локализирани грижи и на инструментариума относно използването на средства на Европейския съюз, като Комисията служи като платформа за обмен на най-добри практики за основани на факти, иновативни решения, нови модели и инструменти за предоставяне на грижи, насърчаване на социалното приобщаване и разбирателството между поколенията.